

Японы икэбана цэцгийн урлаг нь анх ХП зуунд үүсч эхлэхдээ, буддын шашны гүн ухааны зүй тогтолцоог илтгэн харуулж байжээ. Гэвч цаг хугацаа өнгөрөхийн хирээр шашны утга чанар нь өөрчлөгдөж, япончуудын байгалийн талаархи үзэл бодол, сургаалыг илэрхийлэх болжээ.

Икэбана урлаг нь өнгө үзэмж, хэлбэрээс илүү цэцгийн нарийн төгс зохицолгоог илүү эрхэмлэдэг аж. Түүнээс гадна байгалийг бүх талаар нь эрхэмлэн хайрлах үзлийг гүн шингээсэн байдаг.

Цэцгийн зохиомжид цаг үеийн хурдац, жилийн дөрвөн улирлын тус тусын онцлогийг илтгэн харуулах нь чухал байдаг. Тухайлбал, өнгөрсөн цагийг харуулахад бүрэн цэцэглэж дууссан цэцэг, хатсан навч зэргийг хэрэглэнэ. Одоо цагт - цэцэглэж буй цэцэг буюу ногоон навч, ирээдүй цагт - өсөж цэцэглэх цэцгийн сор зэрэг орно.

Цэцгийн зохиомж нь цаг үе улирлын байдлыг янз янзаар тусгана. Хавар цагийн икэбана нь тахиралдан ургасан уян хатан мөчрүүдтэй, ид цэцэглэж байгаа цэцгүүдийг агуулна. Зуны икэбана нь налайж дэлгэрсэн мөчиртэй, хэмжээ ихтэй харагддаг. Намрын уур амьсгалын гол шинж нь зай зайтай нарийн мөчир суулгасан икэбана юм. Өвөл цагийн икэбанаг хийхдээ, харанхуй, гунигтай өнгө аясаар «нойрсож» буй мэтээр зохионо.

Икэбана цэцгийн урлаг нь японы үндэсний баяр наадам, гэр бүлийн баяр ёслол зэрэг ардын зан заншилтай нарийн уялдаа холбоотой байдаг. Тухайлбал, шинэ жилийн баярыг тохиолдуулан япончууд цагаан өнгийн ваар, саванд нарс, цагаан хайтан цэцгийг суулгаж орон гэрээ чимнэ. Хурим ёслолын үед хоёр нарсан мод оролцуулан зохиомж хийнэ, жил бүрийн 3-р сарын 3-нд болдог хүүхэлдэйн баяраар лисийн цэцгийн икэбана хийдэг.

Японы икэбана цэцгийн ямар ч зохиомж гурван хэсэг цэцэг буюу гурвалжин хэлбэртэй мөчрөөс бүрдэнэ. Цэцгийн зохиомж хийхэд мөрдөх үндсэн зарчим нь Тэнгэр, Хүн, Газрыг бэлгэ тэмдэг болгосон гурван гол шугамд тулгуурлана. Эдгээр шугам нь тэр аяараа икэбана цэцгийн урлагийн гол үндэс суурь нь болж өгдөг. Хамгийн гол шугам нь Тэнгэрийг бэлгэ тэмдэг болгосон цэцгийн иш юм. Түүнийг анхдагч шугам буюу «Син» гэж нэрлэнэ. Уг иш нь бүх цэцгийн зохиомжийн төв шугам болж өгдөг тул анхдагч шугам болох «Син»-д хатуу бөх ишийг сонгож авах хэрэгтэй. Анхдагч ишийн зэрэгцээ Хүний бэлгэ тэмдэг болох хоёрдогч шугам буюу «Соз» иш байрлана. Тэр нь гол шугамаасаа хажуу урагшаа налуу ургаж буй сэтгэгдэл төрүүлнэ. «Соз» нь анхдагч ишний өндрийн гуравны хоёрт барагцаагаар тэнцэж, анхдагч иштэй ижил тал руу хазайсан байна. Газрын бэлгэ тэмдэг болох гуравдагч иш буюу «Хикаэ» нь хамгийн богинохон. Түүнийг хоёр ишнийхээ урд байрлуулах эсвэл эсрэг зүг рүү нь налуулна. «Хикаэ» нь хоёрдогч ишнийхээ уртын гуравны хоёртой тэнцүү байх ёстой. Эдгээр бүх иш нь ерөнхий нэг ишнээс ургаж байгаа юм шиг сэтгэгдэл төрүүлэхийн тулд «кэнзан» гэж нэрлэгдэх дээрээ арзгар шүднүүдтэй жижигхэн төмөр сууринд бөх бат бэхлэж тогтоодог. Ямар ч цэцгийн зохиом-

жинд үндсэн гурван ишний зөв зохицолтыг алдагдуулахгүйгээр нэмж цэцэг суулгаж болно.

Цэцгээ шилж сонгохоосоо өмнө ваар, савныхаа хэлбэр, хэмжээг зөв тогтоох нь хамгийн чухал, учир нь цэцгийн зохиомж нь савныхаа хэмжээ, өргөн, гүнзгийгээс бүрэн хамаарна.

Икэбанаг хийхдээ, бэлдсэн цэцгээ баруун гар талдаа, цэцгийнхээ ваарыг цэцэгнээсээ 60 см орчим зайтай байрлуулна. Учир нь зохиомж хийх үед нийт цэцгийнхээ байрлалыг сайн харахын тулд ваараа зайтай, нүднийхээ төвшнөөс яльгүй дээр байрлуулах нь тохиромжтой байдаг. Икэбанад хэрэглэх материалаа бэлэн болгосны дараа иш, навчнуудыг тайрч огтлох ажилд орж болно. Уран сайхны цэцгийн зохиомж хийж эхлэхээс өмнө цэцгийн зарим хэрэггүй иш, навч зэргийг тайрч огтолно, шаардлагатай бол зохиомж хийж байх үедээ зарим нэгэн иш, навчийг мөн хайчилж болно. Цэцгийг үхүүлэхгүй удаан байлгахын тулд физик буюу химийн арга хэрэглэдэг. Хамгийн энгийн бөгөөд хялбар арга бол «мизукири», өөрөөр хэлбэл, ишийг тайрахдаа усан дотор нь хайчлах арга юм. Үүний тулд тайрсан ишнийхээ өнцөгт агаар оруулахгүй байхыг хичээх хэрэгтэй. Агаар орсон тохиолдолд уг ишийг дахин усанд суулгахад ус сорж амьсгалах чадвараа тодорхой хэмжээгээр алддаг тул цэцэг амархан үхнэ. Химийн арга гэвэл, давсны буюу хүхрийн хүчлийг бага хэмжээний усанд найруулж цэцгийг сэргээж амилуулна. Химийн хамгийн хялбар арга бол ишний өнцөгт бага хэмжээний давс түрхэх явдал. Гэвч «мизукири» бол хамгийн үр ашигтай дэлгэрсэн арга юм.

Японы икэбана цэцгийн урлаг нь маш олон сургууль урсгалтай. Нэг сургуульд тогтсон дүрэм нөгөө сургуульд тэр болгон хэрэглэгддэггүй байх жишээтэй. Сургууль болгон өөрийн гэсэн үзэл бодол тогтолцоотой байдаг. Харин икэбана урлагийн гол үндсэн зарчмуудыг бүх сургууль нарийн чанд сахин хамгаалдаг.

Одоо үед Японд икэбанагийн 3000 орчим сургууль, урсгал байдаг, тэдгээрийн дотроос Икэнобо сургууль нь хамгийн эртнийх нь (XV зуун) болно. XX зууны эхээр Охара Унсин гэдэг хүн Охара сургуулийг бий болгож, 1927 онд Тэсигавара Софу нь икэбанагийн Согэцу сургуулийг байгуулжээ. Энэ гурван сургууль Японд одоо байгаа сургуулиудаас хамгийн том нь бөгөөд нийт сая гаруй гишүүнтэй.

Японы икэбана цэцгийн урлагийн зорилго бол цэцэг, шаазан ваар зэрэг зүйлээр байгалийн гоо сайхныг илтгэн харуулахаас гадна өөрөө өөрийгөө илэрхийлэх нэг арга юм. Янз бүрийн хүмүүс нэг ижил материалыг ашиглан, өөр өөрийн үзэл санааг икэбанагаар илэрхийлж гаргаж чадна. Байгалийг гоо сайхны шавхаршгүй эрдэнэс гэж үзэн байгальтай харьцах авьяас чадвараа хэдэн зуун жил, үеэс үед дамжуулан ирсэн ард түмэн икэбанаг зохиосон билээ.

ИЛИ КАЗАХЫН ӨӨРТӨӨ ЗАСАХ ТОЙРОГ

М. Хурметхан

БНХАУ-ын Синьцзян-Уйгурын Өөртөө засах орны (СУӨЗО) Или казахын өөртөө засах тойрог нь тус орны баруун хойд талд байдаг засаг захиргааны нэгж юм. Тус тойрог нь зүүн хойт талаараа манай